

บทนำ

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 เป็นการศึกษาภาคบังคับ รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องจัดให้ทั่วถึงทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับ รุ่ง แก้วแดง (2527 : 12) ที่ว่า การประถมศึกษาเป็นบริการของรัฐเพียงประการเดียวที่สามารถจัดให้กับทุกคนได้ หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด คือ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีโรงเรียนอยู่ในสังกัดกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศสามหมื่นกว่าโรงเรียน และเป็นโรงเรียนกึ่งคารตามประกาศของกระทรวงการคลังถึง 3,733 โรงเรียน ในเขต 55 จังหวัด (กระทรวงการคลัง, 2535 : 1)

จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีห้องที่กั้นคารตามประกาศของกระทรวงการคลัง และในห้องที่นี้มีโรงเรียนกั้นคารจำนวน 232 โรงเรียน ในเขต 16 อำเภอ และเป็นโรงเรียนขนาดเล็กถึง 73 โรงเรียน (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2535 : 1-10) โรงเรียนประถมศึกษากั้นคารขนาดเล็กเหล่านี้อยู่ในชนบทห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวกตลอดปีมีโรคภัยชุกชุม ส่วนใหญ่แล้วจะมีครูไม่ครบชั้นหรือสัดส่วนของครูไม่พอดีกับชั้นเรียน ขาดอาคารสถานที่ งบประมาณที่ได้รับก็น้อยกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมในทุกด้าน ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำและก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาประเภทนี้

ในการพัฒนาการศึกษาไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ก็ตามต้องอาศัยกระบวนการ 3 ประการ คือ กระบวนการบริหารการศึกษา กระบวนการจัดการเรียนการสอนและกระบวนการนิเทศการศึกษา โดยเฉพาะกระบวนการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งในการช่วยให้งานของผู้บริหารบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

แม้ว่าในทางทฤษฎีมีการยอมรับกันว่า การนิเทศการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา เพราะการนิเทศการศึกษาช่วยให้ผู้บริหารสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล แต่ในทางปฏิบัติแล้วผู้บริหารการศึกษา

ส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยให้ความสำคัญต่อการนิเทศการศึกษามากนัก ทั้งยังมีความเข้าใจผิดว่าการนิเทศการศึกษานั้นเป็นงานของศึกษานิเทศก์อำเภอโดยตรง ความเข้าใจผิดดังกล่าวเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การนิเทศการศึกษาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2530 : 28)

อย่างไรก็ตาม การนิเทศการศึกษาเป็นหน้าที่หลักและเป็นภารกิจสำคัญประการหนึ่งของผู้บริหารเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก และมีครูไม่ครบชั้น ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องดำเนินการนิเทศการศึกษาด้วยตนเอง หรืออาจดำเนินการให้ครูนิเทศกันเองก็ได้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528 : 22-23)

งานนิเทศการศึกษาเป็นงานที่มีความสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษาที่ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร และครูได้ร่วมมือกันวางแผนหาแนวปฏิบัติเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น เริ่มจากการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล เป้าหมายสุดท้ายของการนิเทศการศึกษา คือ ศักยภาพของครู มีความรู้ความสามารถ และเจตคติตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่อย่างไร ดังนั้นศึกษานิเทศก์และผู้บริหารในฐานะผู้ปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถ และทักษะต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมการนิเทศ ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของผู้ปฏิบัติงานนิเทศ กิจกรรมการนิเทศเป็นงานหลักของงานนิเทศการศึกษาในโรงเรียน เพราะกิจกรรมการนิเทศการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างผู้เทศกับผู้รับการนิเทศ และยังเป็นสื่อกลางที่สามารถทำให้ผู้รับการนิเทศเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ ดังนั้นงานนิเทศการศึกษาจะสำเร็จลงได้ก็ต้องอาศัยกิจกรรมการนิเทศเป็นประการสำคัญ ซึ่งในเรื่องนี้ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2534 : 69) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า กิจกรรมการนิเทศเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของครู เป็นเครื่องมือที่สำคัญของการนิเทศการศึกษา นั่นคือวิถีทางที่นำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ และกิจกรรมการนิเทศที่เลือกใช้เพื่อนิเทศการสอน ควรใช้ให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายและสถานการณ์ ดังนั้นกิจกรรมการนิเทศการศึกษามีความสำคัญต่อการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนที่มีปัญหาต่าง ๆ เช่น ครูมีน้อย อุปกรณ์การสอนน้อย ขาดห้องเรียน และห้องสมุด การเดินทางไปมาลำบาก อีกทั้งศึกษานิเทศก์มีภารกิจอื่น ๆ มาก จึงไม่ค่อยได้ไปนิเทศ ปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนางานนิเทศการศึกษา

จะเห็นได้ว่า กิจกรรมการนิเทศการศึกษามีความสำคัญต่อการดำเนินงานนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยในฐานะศึกษานิเทศก์มีความสนใจที่จะศึกษากิจกรรมการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนกันดารขนาดเล็กในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งผลการวิจัยที่ได้จะเป็นข้อมูลในการพัฒนาการนิเทศการศึกษา อันจะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาระดับประถมศึกษาให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนกันดารขนาดเล็กในจังหวัด นครศรีธรรมราช ในประเด็นต่อไปนี้
 - 1.1 จำนวนครั้งที่จัดกิจกรรมการนิเทศงานนิเทศการศึกษา 7 งาน
 - 1.2 ลักษณะของกิจกรรมการนิเทศที่จัด
 - 1.3 ถ้าับความสำคัญของกิจกรรมการนิเทศที่จัดได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว และเหมาะสมกับสภาพ ของโรงเรียนกันดารขนาดเล็ก
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนกันดารขนาดเล็กในจังหวัด นครศรีธรรมราช
3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนกันคาร ขนาดเล็กในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

ผลการวิจัยนี้มีความสำคัญและประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ด้านความรู้ที่ได้รับ
 - 1.1 ทำให้ทราบกิจกรรมการนิเทศการศึกษาที่จัดในโรงเรียนกันคารขนาดเล็กในจังหวัด นครศรีธรรมราช
 - 1.2 ทำให้ทราบปัญหาในการจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนกันคารขนาดเล็ก ของศึกษานิเทศก์อำเภอและผู้บริหารโรงเรียน
 - 1.3 ทำให้ทราบข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาในการจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษา ของศึกษานิเทศก์อำเภอและผู้บริหารโรงเรียน
2. ด้านการนำไปใช้
 - 2.1 นำผลการศึกษาที่ได้ไปประกอบการจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษาต่อไป
 - 2.2 เป็นแนวทางให้ผู้นิเทศการศึกษาได้ใช้ในการพัฒนาการนิเทศการศึกษาในอนาคตต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยนี้ กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหา

มุ่งศึกษาสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนก้นดาราขนาดเล็ก ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ในขอบข่ายเนื้อหากิจกรรมการนิเทศการศึกษา 23 กิจกรรม ภายใต้ลักษณะงานนิเทศการศึกษา 7 งาน ดังต่อไปนี้

1.1 กิจกรรมการนิเทศการศึกษา

1.1.1 การบรรยาย

1.1.2 การบรรยายที่มีสื่อประกอบ

1.1.3 การเสนอข้อมูลเป็นกลุ่ม

1.1.4 การดูภาพยนตร์หรือ โทรทัศน์

1.1.5 การฟังจากแถบบันทึกเสียง วิทยุหรือแผ่นเสียง

1.1.6 การจัดนิทรรศการ

1.1.7 การสังเกตการสอน

1.1.8 การสาธิต

1.1.9 การสัมภาษณ์

1.1.10 การอภิปราย

1.1.11 การอ่าน

1.1.12 การวิเคราะห์ข้อมูลและการคำนวณ วิจัย

1.1.13 การระดมความคิด

1.1.14 การบันทึกภาพทัศนและบันทึกภาพถ่าย

1.1.15 การจัดทำเครื่องมือและแบบทดสอบ

1.1.16 การประชุมกลุ่มย่อย

1.1.17 การไปศึกษาดูงาน

1.1.18 การเยี่ยมชั้นเรียน

1.1.19 บทบาทสมมติ

1.1.20 การเขียน

1.1.21 การให้คำแนะนำ

1.1.22 การปฏิบัติตามคำแนะนำ

1.1.23 การสัมมนา

1.2 งานนิเทศการศึกษา

1.2.1 งานพัฒนาหลักสูตร

1.2.2 งานจัดการเรียนการสอน

1.2.3 งานสร้างสื่อการสอน

1.2.4 งานวิเคราะห์ข้อมูล

1.2.5 งานวัดและประเมินผล

1.2.6 งานพัฒนานุเคราะห์

1.2.7 งานบริการ

2. ขอบเขตของประชากร

ขอบเขตของประชากรประกอบด้วย

2.1 ศึกษาในเทศก์อำเภอ จำนวน 58 คน จาก 16 อำเภอ คือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช สีชล ท่าศาลา ปากพนัง เขียวใหญ่ หัวไทร ชะอวด ร่อนพิบูลย์ ทู่งสง บางขัน ทู่งใหญ่ นาบอน ฉวาง พิปูน ถ้ำพรหมรา และอำเภอจุฬาภรณ์

2.2 ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 73 คน จากโรงเรียนกัณฑ์คารขนาดเล็กในจังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งสิ้น จำนวน 73 โรงเรียน

ข้อจำกัดของการวิจัย

ในการวิจัยนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะกิจกรรมการนิเทศที่เกี่ยวกับงานนิเทศการศึกษา ที่จัดในโรงเรียนกัณฑ์คารขนาดเล็กของจังหวัดนครศรีธรรมราช ในปีการศึกษา 2537 เท่านั้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. กิจกรรมการนิเทศการศึกษา หมายถึง แนวปฏิบัติหรือวิธีการที่จัดขึ้นในโรงเรียนในลักษณะ ดังต่อไปนี้ คือ การบรรยาย การอภิปราย การเสนอข้อมูลเป็นกลุ่มการอ่าน การดูภาพยนตร์ หรือโทรทัศน์ การฟังจากแถบบันทึกเสียง วิทยุหรือแผ่นเสียง การจัดนิทรรศการ การสาธิต การตั้งเหตุการณ์สอน การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล การระดมความคิด การบันทึกภาพทัศน และบันทึกภาพถ่าย การประชุมกลุ่มย่อย การไปศึกษาดูงานหรือทัศนศึกษา การเยี่ยมชั้นเรียน

การเขียน การจัดทำเครื่องมือและแบบทดสอบ การให้คำแนะนำ การสัมมนา และการปฏิบัติ ตามคำแนะนำ

2. สภาพการจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษา หมายถึง การดำเนินการจัดกิจกรรมการนิเทศ การศึกษาในโรงเรียนกันดารขนาดเล็กในจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ผู้นิเทศได้ปฏิบัติจริง ในลักษณะดังต่อไปนี้ คือ ลักษณะของกิจกรรมการนิเทศ กิจกรรมการนิเทศที่จัดได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว และเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนและจำนวนครั้งที่จัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษา ในรอบปีการศึกษา 2537

3. งานนิเทศการศึกษา หมายถึง งานที่ทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อพัฒนา คุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนในลักษณะงานต่อไปนี้ คือ งานพัฒนาหลักสูตร งานจัดการ เรียนการสอน งานสร้างสื่อการสอน งานวิเคราะห์ข้อมูล งานวัดและประเมินผล งานพัฒนา บุคลากรและงานบริการ

4. งานพัฒนาหลักสูตร หมายถึง งานที่เกี่ยวกับการออกแบบพัฒนาหลักสูตรเพื่อการเรียน การสอนในลักษณะงานต่อไปนี้ คือ การทำแผนการสอน การทำโครงการสอน การทำแผน การสอนรายกลุ่มประสบการณ์ การทำจุดประสงค์รายกลุ่มประสบการณ์ และการวางแผน วิธีสอน เป็นต้น

5. งานจัดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดระบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการนำ หลักสูตรไปใช้ เช่น การจัดการวางสอน การแบ่งกลุ่มนักเรียน การค้นคว้าเทคนิควิธีสอนใหม่ ๆ การวางแผนการเรียนให้แก่แก่นักเรียน เป็นต้น

6. งานสร้างสื่อการสอน หมายถึง การจัดหาและสร้างสื่อการสอนที่เหมาะสมต่อการนำไปใช้ ในการสอน เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพ

7. งานวิเคราะห์ข้อมูล หมายถึง งานที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจข้อมูลด้าน การศึกษา ตลอดจนปัญหาด้านการเรียนการสอนและเผยแพร่ผลการวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับการศึกษา

8. งานวัดและประเมินผล หมายถึง การตีค่าหรือวัด การพัฒนาด้านการสอนของครู และการพัฒนาการเรียนของนักเรียน เพื่อปรับปรุงพัฒนาการเรียนและการสอนของครูให้ดีขึ้น
9. งานพัฒนาบุคลากร หมายถึง งานส่งเสริมให้บุคลากรได้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะ การปฏิบัติ เพื่อการเรียนการสอน เช่น การอบรม การประชุมปฏิบัติการ การศึกษาค้นคว้า เป็นต้น
10. งานบริการ หมายถึง การจัดบริการที่อำนวยความสะดวกในการจัดการศึกษาในโรงเรียน ให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร
11. ปัญหา หมายถึง สิ่งกีดขวางหรือข้อจำกัดต่าง ๆ ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติในการจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษาให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
12. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด นครศรีธรรมราช ได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ รวมทั้งบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้รักษาการ ในตำแหน่งดังกล่าว และปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนในปีการศึกษา 2537
13. ศึกษาานิเทศก์อำเภอ หมายถึง ข้าราชการครูที่ดำรงตำแหน่งศึกษาานิเทศก์ สำนักงาน การประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช และปฏิบัติงานอยู่ในหน่วยศึกษาานิเทศก์อำเภอ ในปีการศึกษา 2537
14. โรงเรียนกึ่งนิตยสถานขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่มีนักเรียนตั้งแต่ 1-120 คน ซึ่งกระทรวงการคลังประกาศกำหนดให้เป็นโรงเรียนกึ่งนิตยสถานตามเกณฑ์ต่อไปนี้ คือ การคมนาคม ไม่สะดวก ไม่มีรถยนต์ หรือเรือยนต์แล่นผ่านได้ตลอดปี และมีโรคภัยไข้เจ็บชุกชุมอย่างใด อย่างหนึ่ง
15. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช หมายถึง หน่วยงานทางการศึกษาที่มีฐานะเป็นกอง ทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนในจังหวัดนครศรีธรรมราช สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ